

ZAPAL SVÍČKU

Nikdo není zapomenutý

Metodický list pro 1.–3. ročník ZŠ

Základní informace

Cílová skupina	žáci 1.–3. ročníku ZŠ
Časová dotace	2–3 vyučovací hodiny
Místo	škola a místní hřbitov
Forma práce	společná práce, rozhovor v kruhu, práce v malých skupinách, pozorování
Hlavní témata	paměť, úcta, lidský život, místní historie, péče o místo, naděje
Klíčový symbol	svíčka

Program je založen na návštěvě předem vybraného neudržovaného či opuštěného hrobu, jeho citlivém uklizení a zapálení svíčky.

Hlavní myšlenka

Možná už k tomuto hrobu nikdo nechodí. My ale dnes můžeme ukázat, že na žádného člověka nemusí být zapomenuto.

Děti se prostřednictvím konkrétní zkušenosti učí vnímat hodnotu lidského života, význam vzpomínky, úcty k zemřelým a odpovědnost za místo, ve kterém žijí.

V prostředí církevní školy nebo farnosti lze aktivitu přirozeně rozšířit o křesťanské pojetí paměti, modlitby a naděje na život, který smrtí nekončí.

Cíle aktivity – žák:

- přemýšlí o významu vzpomínání a úcty k zemřelým
- dokáže pojmenovat některé způsoby, kterými lidé vyjadřují vzpomínku
- všímá si znaků péče o hroby a pietní místa
- přiměřeným způsobem se podílí na péči o vybrané místo
- získává základní informace z nápisu na náhrobku
- pracuje s jednoduchou časovou informací, například s rokem narození a úmrtí
- začíná vnímat konkrétní lidský život v souvislosti s minulostí obce
- respektuje pravidla chování na pietním místě

Pro církevní školy a katechezi navíc: žák se seznamuje s křesťanským významem vzpomínky a modlitby za zemřelé a se symbolem světla jako znamením naděje.

Vazba na RVP ZV

Člověk a jeho svět

Lidé a čas

- práce s údaji na náhrobku
- hledání starších a mladších hrobů
- orientace v jednoduché časové posloupnosti
- poznávání minulosti prostřednictvím konkrétního místa
- spojování příběhu člověka s minulostí obce

Místo, kde žijeme

- poznávání významného místa v obci
- vztah k místnímu prostředí a jeho minulosti

Lidé kolem nás

- úcta k druhému člověku
- respekt k odlišným způsobům prožívání vzpomínky a smutku
- ohleduplné jednání na veřejném a pietním místě

Klíčové kompetence

- osobnostní a sociální, zejména **KOS-EMP-000-ZV5-001**,
- k občanství a udržitelnosti, zejména **KOB-RES-000-ZV5-001**,
- komunikační, zejména **KKK-VYJ-000-ZV5-001** a **KKK-AKN-000-ZV5-001**.

Průřezová témata

Péče o sebe a druhé; Společnost pro všechny; doplňkově Udržitelné prostředí.

Průběh programu

1. Co znamená nezapomenout?

Místo: třída

Čas: 10–15 minut

Učitel položí doprostřed kruhu zhasnutou svíčku.

Otázky pro děti

- Proč lidé nosí na hroby květiny?
- Proč zapalují svíčky?
- Co znamená na někoho vzpomínat?
- Můžeme vzpomínat i na člověka, kterého jsme nikdy nepoznali?
- Co může znamenat „opuštěný hrob“?

Metodická poznámka:

Není potřeba otevírat složitou diskusi o smrti. U nejmladších dětí držíme těžiště tématu u paměti, vděčnosti, úcty a naděje.

2. Výprava: Najdi místo, o které se někdo stará

Místo: hřbitov

Čas: cca 15 minut

Děti nejprve pozorují okolí.

Badatelská otázka:

Podle čeho můžeme poznat, že o hrob někdo pečuje?

Děti mohou zaznamenat květiny, svíčky, upravené okolí, listí apod. Následně je učitel dovede k předem vybranému hrobu.

3. Pečujeme o místo

Čas: 20–30 minut

Děti v malých skupinách:

- sesbírají listí
- odstraní větvičky a odpad
- zametou okolí
- mohou očistit nádobku na květiny
- položí květinu nebo jednoduchou přírodní dekoraci

Co neděláme

- ✗ nedrháme náhrobek
- ✗ nepřesouváme předměty

- ✗ neodstraňujeme starší pietní předměty
- ✗ nemanipulujeme s poškozeným náhrobkem
- ✗ nerozhodujeme, že určitý hrob je „opuštěný“, pouze podle jeho vzhledu

4. Kdo tu odpočívá?

Děti se pokusí přečíst informace z náhrobku.

Pro 1. ročník

- Jak se člověk jmenoval?
- Najdeš na náhrobku nějaká čísla?

Pro 2.–3. ročník

- Jak se člověk jmenoval?
- Kdy se narodil?
- Kdy zemřel?
- Který letopočet je starší?
- Dokážeme přibližně určit, kolika let se dožil?

Tento krok je důležitý, protože místo anonymního „starého hrobu“ začínají děti vnímat konkrétní lidský život.

Rozšíření pro 3. ročník

Po návratu do školy:

Dokážeme zjistit něco o době, ve které tento člověk žil?

Lze využít kroniku obce, historickou fotografii, mapu, regionální publikaci nebo jiný vhodný zdroj.

5. Zapal svíčku

Vrchol programu by měl být **jednoduchý, krátký a klidný**.

Jedno dítě položí svíčku, zapálí ji dospělý nebo dítě za jeho bezprostřední pomoci.

Nebo by mohlo každé dítě zapálit svou svíčku a mohlo by připojit svoji myšlenku na někoho zapomenutého.

Učitel může říci:

„Tuto svíčku zapalujeme za člověka, který zde odpočívá, ale také za všechny zemřelé, na které už třeba nemá kdo vzpomínat.“

Následuje krátká chvíle ticha.

Varianta pro církevní školu / katechezi

Aktivitu je možné zakončit krátkou modlitbou za zemřelé. V původním návrhu je již připravena jednoduchá dětská modlitba, která zdůrazňuje, že Boží paměť zahrnuje i člověka, jehož příběh děti neznají.

Jednoduchá modlitba pro děti:

Dobrý Bože,
děkujeme za člověka, který zde žil před námi.
Neznáme jeho příběh, ale Ty ho znáš.
Prosíme za něj
i za všechny zemřelé,
na které už nikdo nevzpomíná.
Ať u Tebe nikdo není zapomenutý.
Amen.
Pak můžete nabídnout dětem půl minuty úplného ticha.

6. Reflexe po návratu

Děti sedí v kruhu a každé může dokončit jednu větu:

- Dnes jsem si všiml/a...
- Překvapilo mě...
- Dozvěděl/a jsem se...
- Bylo pro mě důležité...
- Svíčka podle mě znamená...

U nejmladších dětí lze reflexi udělat výtvarně:

Nakresli svíčku a do jejího světla nakresli nebo napiš, na co bychom podle tebe neměli zapomínat.

Co připravit předem

Učitel

- předem navštíví hřbitov
- vybere vhodný hrob
- podle možností ověří, že zásah dětí nebude nevhodný
- promyslí bezpečný pohyb skupiny
- stanoví pravidla chování na hřbitově
- připraví pomůcky

Pomůcky

- svíčka/ svíčky
- zápalky či zapalovač pouze pro dospělého
- pracovní rukavice
- malý smetáček
- pytel na odpad
- případně květina nebo drobná přírodní dekorace
- pracovní list a tužky

Důležitá metodická zásada: Děti by neměly samy podle vzhledu rozhodovat, který hrob je „opuštěný“. Hrob vybírá předem dospělý. Stejně tak děti nemají zasahovat do náhrobku, drhnout kámen, přesouvat předměty nebo odstraňovat starší pietní předměty.

Citlivá témata

Návštěva hřbitova může u některého dítěte otevřít osobní zkušenost s úmrtím blízkého člověka. Učitel proto:

- nenutí dítě sdílet osobní zkušenost
- nevyžaduje odpověď na otázky týkající se smrti v jeho rodině
- nechává prostor pro ticho
- respektuje různou náboženskou zkušenost dětí
- nepředkládá domněnky o člověku pohřbeném ve vybraném hrobě jako skutečnost